

Nr 287.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsbidrag till vissa byggnader för folkskoleväsendet; given Stockholms slott den 8 april 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 april 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Föredragande departementschefen, statsrådet Engberg anmäler här efter fråga angående statsbidrag till vissa byggnader för folkskoleväsendet och anför härvid följande:

1935 års riksdag (proposition nr 174, riksdagens skrivelse nr 359) godkände vissa allmänna grunder för statsbidrag till undervisningslokaler för folkskoleväsendet. Enligt riksdagens beslut skulle staten bland annat bidra såväl till skoldistriktens kostnader för uppförande av nya undervisningslokaler för folkskoleväsendet som till de kostnader, skoldistriktet fått vidkännas för redan befintliga, distriktet tillhöriga undervisningslokaler.

Som förutsättning för utgående av bidrag till nya undervisningslokaler skulle enligt riksdagens beslut gälla, att Kungl. Maj:t, där kostnaden beräknades överstiga 10,000 kronor, respektive länsstyrelsen, där kostnaden beräknades uppgå till högst 10,000 kronor, *lämnat tillstånd till byggnadsarbetets utförande* samt därvid fastställt den kostnadssumma, varå bidraget, högst, skulle beräknas. Bidraget skulle därefter som regel utgå med tre fjärdedelar av den verkliga kostnaden, i den mån denna icke överstege den fastställda summan, och fördelas i lika belopp på 25 år.

Motiveringen för det nämnda förbehållet om att statsbidrag skulle få utgå allenast om tillstånd lämnats till byggnadsarbetets utförande framgår av folkskolesakkunnigas betänkande den 27 november 1934 angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m., vilket lades till grund för riksdagens beslut i ämnet.

De sakkunniga framhöllo, att det vore självfallet för staten ett synnerligen viktigt intresse, att den tillerkändes ett ökat inflytande på de för kostnadernas storlek avgörande frågorna. Den dittillsvarande nästan fullständiga friheten för kommunerna att besluta i sina byggnadsfrågor måste följaktligen undergå en inskränkning. Sålunda måste det ur statens synpunkt vara angeläget att kunna förhindra, att skolhus uppfördes, utan att stadigvarande behov därav kunde anses föreligga, att skolhus förlades till en ur centraliseringssynpunkt eller eljest olämplig plats samt att kostnaderna överskredde vad som för en lämplig och ändamålsenlig skolbyggnad kunde anses skäligt. Såsom villkor för statsbidrags utgående till skolbyggnads uppförande borde därför fordras, att statlig myndighet lämnat tillstånd till byggnadsföretagets utförande samt prövat kostnadssumman och fastställt ett maximum för statsbidragsbeloppet, motsvarande den bestämda kvotdelen av den såsom skälig befunna kostnadssumman. Ville ett distrikt utföra en byggnad på ett dyrbarare sätt eller eljest för högre kostnad än som av den statliga myndigheten fastställts, liksom ock om ett distrikt ville uppföra en skolbyggnad helt på egen bekostnad, syntes detta böra vara distriktet obetaget.

I ett senare sammanhang anförde de sakkunniga, att, om under löpande bidragsperiod vederbörande skolbyggnad skulle bliva obehövlig för skoländamål, ett sådant förhållande icke syntes utan vidare böra föranleda indragning av bidraget. En sådan påföljd måste anses oskälig, då statlig myndighet en gång prövat byggnadsbehovet och givit sitt tillstånd till byggnadens uppförande.

Bestämmelser angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet hava meddelats genom kungörelsen nr 45/1936.

Enligt § 3 i denna kungörelse gäller såsom förutsättning för erhållande av byggnadsbidrag för nya undervisningslokaler, att Kungl. Maj:t eller i förekommande fall vederbörande länsstyrelse lämnat tillstånd till byggnadsföretagets utförande. Skoldistrikt, som önskar komma i åtnjutande av byggnadsbidrag för nya undervisningslokaler, skall enligt § 5 till statens vederbörande folkskolinspektör ingiva ansökning om tillstånd till byggnadsarbetets utförande och bidrag till byggnadskostnaderna.

Efter verkställd granskning skall inspektören enligt § 6 med eget ytt-
rande översända handlingarna till länsstyrelsen, som — därest den hög-
sta kostnadssumma för byggnadsföretaget, varå statsbidrag må beräknas,
finnes komma att överstiga 10,000 kronor — enligt § 7 skall insända
handlingarna till skolöverstyrelsen, vilket ämbetsverk har att med eget
utlåtande underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning och avgörande.

Skoldistrikt, som tillerkänts byggnadsbidrag för nya undervisnings-
lokaler, är enligt § 8 för åtnjutande av bidraget pliktigt bland annat
att låta uppföra de lokaler, för vilka bidraget beviljats, i enlighet med
godkända ritningar och i övrigt givna föreskrifter.

Kungl. Maj:t har vid ett par tillfällen haft att taga ställning till
frågor om tillerkännande av statsbidrag till nya undervisningslokaler,
oaktat byggnadsföretaget igångsatts, innan tillstånd till arbetenas ut-
förande lämnats.

Sålunda anhöll *folkskolestyrelsen i Göteborgs skoldistrikt* i skrivelse
den 4 juni 1936 dels om tillstånd att i enlighet med i ärendet företedda
ritningar inreda lokaler för undervisning i hushållsgöromål i en annex-
byggnad till Lindholmsskolan i nämnda skoldistrikt, dels ock om stats-
bidrag till kostnaderna för byggnadsföretaget.

I utlåtande den 16 oktober 1936 förklarade sig *skolöverstyrelsen* i lik-
het med statens vederbörande folkskolinspektör finna behovet av bygg-
nadsarbetet till fullt ådagalagt. Ritningarna hade granskats av över-
styrelsens byggnadsakkunniga biträde och befunnits icke föranleda någon
anmärkning. Överstyrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes dels
meddela skoldistriktet tillstånd att utföra byggnadsföretaget i enlighet
med i ärendet företedda ritningar, dels ock fastställa den högsta kost-
nadssumma, varå statsbidrag till byggnadsföretaget finge beräknas, till
27,725 kronor, varav 3,800 kronor skulle belöpa å den första uppsätt-
ningen inventarier till skolköket.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att överstyrelsen till folkskole-
styrelsen i Göteborg överlämnat handlingarna i ärendet med anmodan
att taga under övervägande de ändringar i styrelsens byggnadsförslag,
som kunde påkallas av vissa av överstyrelsens byggnadsakkunniga bi-
träde gjorda erinringar. Sedan folkskolestyrelsens kamrerare meddelat,
att arbetet redan utlysts på entreprenad och fortskridit så långt, att
lokalerna beräknades kunna tagas i bruk i mitten av oktober 1936, hade
den sakkunnige meddelat, att från hans sida ej föreläge något hinder
för tillstyrkande av bifall till folkskolestyrelsens framställning.

Folkskolestyrelsens kamrerare hade framhållit, att det för styrelsen
varit en tvingande nödvändighet att få de nya skolkökslokalerna färdiga
så snart som möjligt, för att skolköksundervisningen inom berörda skol-
distrikt skulle kunna på behörigt vis bedrivas. Kamreraren hade tillika
meddelat, att arbetet i vanlig ordning utlysts på entreprenad, sedan
statens folkskolinspektör förklarat sig kunna godkänna ritningarna och
på förfrågan meddelat, att byggnadsarbetet icke finge, därest statsbidrag
skulle kunna påräknas, påbörjas förrän efter den 1 juli 1936.

I utlåtande den 14 november 1936 anförde *statskontoret* följande:

Enligt kungörelsen angående statsbidrag till byggnader för folkskole-
väsendet gällde såsom förutsättning för erhållande av byggnadsbidrag

för nya undervisningslokaler, att Kungl. Maj:t eller i vissa fall vederbörande länsstyrelse lämnat tillstånd till byggnadsföretagets utförande. Denna bestämmelse måste, enligt statskontorets förmenande, anses innebära, att vederbörligt tillstånd skulle föreligga redan innan byggnadsföretaget påbörjades. Ett skoldistrikt borde sålunda icke vara berättigat till statsbidrag enligt föreskrifterna om bidrag för nya undervisningslokaler, därest byggnadsföretaget påbörjats innan tillstånd lämnats. Att bestämmelsen borde tolkas på detta sätt, syntes statskontoret ligga i sakens natur och syntes för övrigt framgå av bestämmelsens plats i författningen och dess samband med övriga hithörande bestämmelser. Statskontoret funne det även ur praktisk synpunkt angeläget, att stadgandet tillämpades i enlighet med vad nu angivits, särskilt enär Kungl. Maj:t och länsstyrelserna eljest icke skulle vid prövning av frågor om bidrag för nya lokaler äga den obundenhet, som vid dessa avgöranden vore önskligt.

Då det förevarande byggnadsföretaget påbörjats i början av juli 1936 och avslutats i början av november samma år, kunde statskontoret icke tillstyrka statsbidrag till företaget. Statskontoret ville emellertid icke förneka, att i detta fall vissa särskilda omständigheter förelegat, i det att dels med hänsyn till tidpunkten för kungörelsens tillkomst svårighet varit för handen att i tid erhålla vederbörligt tillstånd, dels ock hittills viss tvekan kunnat råda om rätta innebörden av den berörda bestämmelsen. Därest i betraktande härav och vid det förhållandet, att — såvitt statskontoret kunnat finna — något direkt uttalande i tolkningsfrågan av beskaffenhet att hindra den av överstyrelsen ifrågasatta tillämpningen icke förekomme i förarbetena till vederbörande kungörelse, Kungl. Maj:t skulle finna, att i förevarande fall statsbidrag till byggnadsföretaget borde utgå enligt reglerna för bidrag för nya undervisningslokaler, oaktat företaget påbörjats, innan tillstånd till detsamma lämnats, syntes det statskontoret att, på sätt överstyrelsen föreslagit, den högsta kostnadssumma, varå statsbidrag till företaget finge beräknas, borde bestämmas till 27,725 kronor, därav 3,800 kronor skulle belöpa å den första uppsättningen inventarier till skolköket.

Kungl. Maj:t fann genom beslut den 27 november 1936 ifrågavarande ansökning ej föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Folkskolestyrelsen i Lidköpings skoldistrikt anhöll i skrivelse den 24 juli 1936 dels om tillstånd att för en beräknad kostnad av 165,000 kronor, varav 10,500 kronor till inventarier för gymnastiklokalerna, i enlighet med i ärendet företedda ritningar uppföra nybyggnad för gymnastik och slöjd vid östra folkskolan i Lidköping, dels ock om statsbidrag till kostnaderna för byggnadsföretaget.

Kungl. Maj:t beviljade den 20 november 1936 det sökta tillståndet. Dock föreskrev Kungl. Maj:t, att det skulle åligga skoldistriktet att vid byggnadsföretagets utförande iakttaga vad skolöverstyrelsens byggnads-sakkunniga biträde i ärendet anført angående fönstrens bredd och höjden i gymnastiksalen samt att i övrigt taga i beaktande vad biträdande länsarkitekten anført i ett i ärendet avgivet yttrande. Tillika fastställde Kungl. Maj:t den högsta kostnadssumma, varå statsbidrag till byggnadsföretaget finge beräknas, till 156,350 kronor, varav 6,000 kronor skulle belöpa å den första uppsättningen inventarier till gymnastiklokalerna.

I skrivelse den 16 december 1936 anförde sedermera *folkskolestyrelsen i Lidköping*, att — för att möta kommande arbetslöshet bland byggnadsarbetarna i staden under vintern 1936—37 — folkskolestyrelsens byggnadskommitté igångsatt arbetet med gymnastiklokalens uppförande redan den 23 oktober 1936, då entreprenadkontrakt med vederbörande byggmästare uppsattes och undertecknades. Någon ändring av ritningarna hade kommittén ansett sig icke hava att befara, då dessa i förväg granskats av statens folkskolinspektör utan anmärkning och dessutom varit underställda skolöverstyrelsens förste gymnastikkonsulent för yttrande. Då det skulle medföra mycket stora svårigheter och betydande kostnader att nu verkställa den av Kungl. Maj:t föreskrivna breddningen av fönstren — grundmurarna vore redan gjutna och sockeln av kalksten redan satt — finge folkskolestyrelsen ansöka om dispens från berörda föreskrift.

Skolöverstyrelsen anförde i utlåtande den 26 januari 1937, att överstyrelsen ville såsom sin mening framhålla, att ett skoldistrikt, som ingivit ansökning om byggnadsbidrag för nya undervisningslokaler, icke borde igångsätta de planerade arbetena, förrän tillstånd till byggnadsföretagets utförande beviljats. Då emellertid en breddning av fönstren under föreliggande förhållanden skulle medföra ökning av byggnadskostnaderna, ansåge sig överstyrelsen böra tillstyrka framställningen. Överstyrelsens byggnadssakkunniga biträde hade i avgivet tjänstememorial anfört, att frågan icke torde vara av sådan betydelse, att ökade byggnadskostnader kunde anses motiverade, och hade därför tillstyrkt den begärda dispensen.

I utlåtande den 10 februari 1937 anförde *statskontoret* följande:

I anslutning till sitt ovannämnda uttalande den 14 november 1936 angående byggnadsbidrag för nya undervisningslokaler i den s. k. Lindholmsskolan inom Göteborgs skoldistrikt måste statskontoret finna ett bristande iakttagande av bestämmelserna angående tillstånd till utförande av byggnadsföretag på sätt i förevarande fall skett i hög grad betänkligt, av vilken anledning det än kunde hava förorsakats. Det vore ock enligt ämbetsverkets mening anmärkningsvärt, att folkskolestyrelsen icke före byggnadsarbetets igångsättande gjort sig underrättad om, huruvida överstyrelsen tagit ståndpunkt till frågan. Då överstyrelsen avgav utlåtande i ärendet samma dag som arbetet syntes hava igångsatts, hade i så fall möjlighet förelegat att ställa sig till efterrättelse det av byggnadssakkunniga biträdet gjorda ändringsförslaget. Då emellertid i sakens nuvarande läge ett uppfyllande av föreskriften i fråga — därest detta överhuvudtaget läte sig göra — knappast skulle vara ekonomiskt försvarligt, ansåge sig statskontoret — i betraktande av den korta tid, under vilken ifrågavarande bidragsbestämmelser ännu varit i tillämpning, och med hänsyn till den ståndpunkt överstyrelsen och dess byggnadssakkunniga biträde intagit till den föreliggande dispensansökningen — icke böra avstyrka bifall till framställningen.

Genom beslut den 19 februari 1937 biföll *Kungl. Maj:t* ifrågavarande ansökning med avseende å i ärendet förekomna särskilda omständigheter.

Till Kungl. Maj:ts prövning föreligga nu ytterligare två ärenden om tillerkännande av statsbidrag för nya undervisningslokaler, oaktat bygg-

nadsföretaget påbörjats, innan tillstånd lämnats till byggnadsarbetenas utförande.

På förslag av stadskollegiet i Stockholm beslöto *stadsfullmäktige* därstädes den 15 november 1937, bland annat, att för uppförande genom folkskoledirektionens försorg av en ny folkskolebyggnad för S:t Görans församling i huvudsaklig överensstämmelse med uppgjort förslag samt till en första uppsättning inventarier i skolans gymnastiksal, slöjdsalar och skolkök bevilja folkskoledirektionen dels ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel med 25-årig återbetalningstid å 1,621,750 kronor, därav för år 1937 200,000 kronor, dels ock, för bestridande av viss kostnad för inventarierna, ett skattemedelsanslag å 12,250 kronor, att uppföras i 1938 års stat såsom reservationsanslag, samt att bemyndiga folkskoledirektionen att vidtaga föreskrivna åtgärder för erhållande av Kungl. Maj:ts tillstånd till ifrågavarande byggnadsföretag och statsbidrag till byggnaden jämte inventarierna.

Beträffande behovet av den nya byggnaden hade folkskoledirektionen yttrat bland annat följande:

Före läsåret 1930—31 hade folkskoledirektionen för såväl Kungsholms som S:t Görans församlingars folkskolor disponerat skolkomplexet vid Mariebergsgatan och den mindre skolbyggnaden vid Hantverkargatan. Sedan de stora områdena å västra Kungsholmen börjat exploateras, behövde nya skollokaler anskaffas, och folkskoledirektionen hade från och med höstterminen 1930 övertagit Frimurarbarnhusets byggnader vid Kristineberg, vilka därefter ombyggs och inretts för skoländamål. Kungsholms och S:t Görans överläroardistrikt hade från och med höstterminen 1936 uppdelats i två överläroardistrikt, benämnda efter stadsdelens församlingar. S:t Görans överläroardistrikt omfattade — förutom Stora och Lilla Essingen, vilka tillhörde Bromma församling — Kungsholmen väster om Karlfeldtsvägen och Lindhagensgatan. Övriga delar av Kungsholmen utgjorde Kungsholms överläroardistrikt. Uppdelningen i överläroardistrikt hade emellertid här liksom inom andra stadsdelar självfallet icke fått vara avgörande vid barns hänvisande till viss skola. Då behov förelegat och möjlighet därtill funnits, hade ett överläroardistrikt fått mottaga barn från ett annat. Sålunda hade åtskilliga barn från S:t Görans överläroardistrikt fått sin undervisning inom Kungsholms överläroardistrikt.

I och med de senaste årens bebyggelse på Kristinebergs- och Fredhällsområdena hade barnantalet inom S:t Görans överläroardistrikt ökat i sådan grad, att nya skollokaler blivit nödvändiga för tillgodoseende av distriktets behov. Hårtill hade ej minst bidragit, att särskilt barnrika familjer inflyttat till de genom stadens medverkan uppförda bostäderna för mindre bemedlade, barnrika familjer. Senast under innevarande år hade fyra sådana bostadshus tagits i bruk.

Inom Kungsholms överläroardistrikt undervisades innevarande termin 2,590 barn, fördelade på 98 avdelningar. Av dessa vore 320 barn, omfattande 12 avdelningar, förlagda till skolhuset vid Hantverkargatan. Återstoden — 2,270 barn, uppdelade på 86 avdelningar — undervisades i skolan vid Mariebergsgatan. Skolhuset vid Hantverkargatan innehöle

12 klassrum eller således lika många som dit förlagda avdelningar. Skolan vid Mariebergsgatan förfogade nu över 86 klassrum, av vilka dock ett framdeles borde användas till frukostrum för eleverna. Även till andra ändamål måste vissa klassrum tagas i anspråk. Sålunda erfordrades mera hygieniska lokaler för undervisningen i metallslöjd, som för närvarande bedrevs i en mörk, fuktig och svårventilerad källarlokal utmed Fleminggatan. Vidare saknades inom skolan lokaler för undervisningen i hushållsgöromål och för barnbepisningen, för vilka ändamål lokaler hittills förhyrts i en intill skolan belägen fastighet. Med hänsyn till de förhyrda lokalernas olämpliga och delvis ohygieniska beskaffenhet behöfve lokaler inom skolan frigöras för nu nämnda ändamål. Folkskoledirektionen hade också i förslaget till stat för år 1938 gjort framställning om anslag till ändringsarbeten i och för inredning av ny metallslöjdsal, skolkök och barnbepisningslokal. Dessa tre lokalbehov beräknades taga i anspråk 9 eller 10 klassrum. Sammanlagt skulle alltså för nödiga förbättringar behöva användas minst 10 klassrum. För framtiden kunde således klassrumsantalet i skolan vid Mariebergsgatan icke räknas till högre än 76. Hela antalet för framtiden disponibla klassrum inom Kungsholms överläroardistrikt utgjorde alltså 88. — Genom den sålunda vidtagna nedskärningen av antalet klassrum skulle emellertid icke för Kungsholms överläroardistrikt duplicering behöva tillgripas. På sätt förut omnämmts hade nämligen till detta överläroardistrikt hänvisats barn från S:t Görans. Senaste läsåret utgjorde antalet elever i Kungsholms folkskola från S:t Görans överläroardistrikt 250. Innevarande läsår undervisades i Kungsholms folkskola alla elever från åttonde klassen, gossavdelningarna i sjunde klassen och ett växlande antal elever i övriga klasser från S:t Görans överläroardistrikt i Kungsholms folkskola. Hela antalet elever i Kungsholms folkskola, tillhörande S:t Görans överläroardistrikt, utgjorde innevarande läsår 340, motsvarande minst 11 avdelningar. Om åtminstone flertalet av dessa elever överfördes till S:t Görans överläroardistrikt, skulle antalet disponibla klassrum inom Kungsholms överläroardistrikt bliva i det närmaste lika med antalet avdelningar inom samma distrikt.

Inom S:t Görans överläroardistrikt funnes läsåret 1937—38 — frånräknat Essingarna, som hade egen skolbyggnad — 1,405 barn i folkskolan, vilka undervisades i skolan vid Kristineberg. Eleverna vore uppdelade på 48 klassavdelningar. Motsvarande siffror läsåret 1936—37 vore 1,214 respektive 43. Skolbyggnaderna vid Kristineberg inrymde dock icke mer än 37 klassrum. I följd härav hade duplicering innevarande läsår måst tillgripas för 11 avdelningar. Härvid vore att märka, att antalet barn inom varje avdelning i skolan vid Kristineberg överstege det genomsnittliga barnantalet per klassavdelning vid folkskolorna. Av de 37 klassrummen erfordrades dessutom ett i framtiden till naturkunnighetsrum, då skolan för denna undervisning disponerade endast en lärosal. Lade man härtill större delen av antalet barn från S:t Görans överläroardistrikt, som undervisades i Kungsholms folkskola, bleve resultatet, att redan för närvarande erfordrades minst 20 nya klassrum för S:t Görans överläroardistrikt.

Rörande det beräknade barnantalet under den närmaste tidsperioden fram till år 1946 inhämtades av en av statistiska kontoret verkställd utredning följande.

För Kungsholms överläroardistrikt kunde förutses, att barnantalet komme att sakta sjunka till år 1941. Antalet folkskolebarn beräknades

sålunda minska med 150 från innevarande år till den 1 januari 1941. Där-
 efter beräknades en ökning inträda, så att barnantalet vid periodens
 slut — även om hänsyn togs till det jämförelsevis ringa bostadstill-
 skott, som inom ifrågavarande område kunde tänkas tillkomma — troligen
 stannade vid ungefärligen samma siffra som för närvarande. Härav fram-
 ginge, att Kungsholms överlärardistrikt med ovan beräknade antal klass-
 rum av 88 under några år kunde mottaga ett antal elever från S:t
 Görans distrikt, men att detsamma från och med år 1946 i stort behövde
 alla sina lokaler för barn från det egna distriktet.

Med avseende å S:t Görans överlärardistrikt ställde sig beräkningarna
 över barnantalet på annat sätt. Kristinebergs- och Fredhällsområdena
 vore icke ännu fullt bebyggda, men exploateringen inom desamma kunde
 antagas vara i huvudsak avslutad vid utgången av år 1938. Den redan
 konstaterade folkmängdsökningen och den förutsedda inflyttningen under
 de två närmaste åren ökade barnantalet högst väsentligt. Härvid borde
 uppmärksammas, att för S:t Görans överlärardistrikt utgjorde antalet
 barn i skolåldern en större andel av hela befolkningstalet än den i
 Stockholm genomsnittliga. Hela antalet folkskolebarn inom S:t Görans
 distrikt, som den 1 januari 1938 utgjorde 1,745, kunde i fullt utbyggt
 skick beräknas till ungefär 2,200. För detta barnantal utgjorde behovet
 av skolsalar 84—85.

Som ovan nämnts kunde Kristinebergs skola mottaga 36 avdelningar.
 För hela S:t Görans distrikt skulle således i framtiden erfordras 48 å 49
 nya klassrum. Med hänsyn till ovissheten om barnantalet från de ännu
 oexploaterade områdena torde man dock för närvarande böra stanna vid,
 att till 40 å 50 beräkna det antal klassrum, som i framtiden behövdes.
 Tydligt vore å andra sidan, att antalet klassavdelningar under de när-
 maste åren komme att ökas till omkring 69 på grund av barnantalets
 tillväxt inom de redan exploaterade områdena. Från de delar av distrik-
 tet, som gränsade till Kungsholms överlärardistrikt, torde ännu några år
 ett antal barn kunna hänvisas till Kungsholms folkskola. För fyllande
 av det nu kända behovet skulle alltså omedelbart behöva anskaffas om-
 kring 30 nya klassrum och för framtiden skulle ytterligare omkring 14
 klassrum erfordras.

Vid uppgörandet av program för nybyggnad hade folkskoledirektionen
 därför utgått från att densamma i sin första utbyggnad skulle innehålla
 omkring 30 klassrum och att genom tillbyggnad framdeles skulle kunna
 anskaffas 14 klassrum.

I skrivelse den 18 november 1937 hemställde *folkskoledirektionen* om
 tillstånd till utförande av ifrågavarande folkskolebyggnad för S:t Görans
 församling samt om fastställande av den högsta kostnadssumma, varå
 statsbidrag till byggnadsföretaget skulle utgå, till 1,309,400 kronor.

I utlåtande den 18 februari 1938 anförde *skolöverstyrelsen*, att det
 kommit till överstyrelsens kännedom, att ifrågavarande byggnadsföretag
 redan påbörjats och kommit så långt, att ytterväggarna vore uppförda
 till tre våningars höjd.

Såsom överstyrelsen framhållit i förutberörda yttrande den 26 januari
 1937 angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i Lidkö-
 pings skoldistrikt hyste överstyrelsen den uppfattningen, att skoldistrikt,
 som ingivit ansökning om statsbidrag för anskaffande av nya undervis-

ningslokaler, icke borde igångsätta de planerade arbetena, förrän tillstånd till byggnadsföretagets utförande erhållits. Överstyrelsen ansåge, att betänkliga konsekvenser komme att uppstå, därest skoldistriktet finge den uppfattningen, att det icke vore nödvändigt avvakta sådant tillstånd. Effekten av den kontroll, som staten ansett sig böra utöva över skolbyggnadsverksamheten, sedan staten övertagit byggnadskostnaderna i den omfattning, som angåves i vederbörande kungörelse, kunde befaras därigenom bliva väsentligt förminskad. Därest Kungl. Maj:t emellertid funne, att ovan anförda omständighet icke utgjorde hinder för beviljande av statsbidrag, finge överstyrelsen, som icke hade något att erinra mot planlösning och ritningar och icke heller ansåge sig böra framställa någon anmärkning mot kostnadsberäkningarna, hemställa, att den högsta kostnadssumma, varå statsbidrag finge beräknas, fastställdes till 1,218,493 kronor, varav 42,760 kronor belöpte å den första uppsättningen inventarier till gymnastiklokaler, slöjdsalar och skolkök.

Enligt en till handlingarna fogad promemoria har murningsarbetet tagit sin början den 19 januari 1938.

I utlåtande den 28 mars 1938 har *statskontoret* förklarat sig i likhet med överstyrelsen finna det i hög grad betänkligt, om skoldistriktet igångsätte byggnadsarbetena utan avvaktan på Kungl. Maj:ts, respektive länsstyrelses, tillstånd till byggnadsföretagets utförande och därmed betog myndigheterna den förhandsprövning, som den statsbidragsreglerande kungörelsen avsåge att möjliggöra. Statskontoret måste förden skull vidhålla den avvisande inställning, varåt ämbetsverket givit uttryck i de föregående ärendena av samma art. Därest emellertid Kungl. Maj:t i anledning av föreliggande särskilda omständigheter — såsom att folkskoledirektionen i tid vidtagit på direktionen ankommande åtgärder samt att behovet av nya lokaler blivit synnerligen trängande — och med beaktande av det förhållandet, att någon saklig erinran mot byggnadsplanen icke framställts av överstyrelsens byggnadssakkunniga biträde, skulle finna framställningen böra bifallas, ville statskontoret föreslå, att den högsta kostnadssumma, varå statsbidrag finge beräknas, bestämdes till 1,273,160 kronor, varav 42,760 kronor till den första uppsättningen inventarier. Statskontoret ifrågasatte emellertid, att ifrågavarande belopp borde ytterligare något minskas.

Folkskoledirektionens i Stockholm ordförande, *borgarrådet Oscar Larsson*, har i en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse lämnat en redogörelse för ifrågavarande byggnadsärende.

Sammanfattningsvis konstateras i skrivelsen, att byggnadsärendet be drivits med all den skyndsamhet, som varit möjlig. Trots detta hade tiden, då stadsfullmäktiges beslut förelegat, framskridit så långt, att påbörjandet av byggnadsarbetena icke kunde uppskjutas, om utsikt skulle finnas, att byggnaden skulle bliva färdig att tagas i bruk vid ingången av läsåret 1938—39. Varje möjlighet att, om detta icke bleve fallet, tillgodose skolorna i Fredhälls- och Kristinebergsområdena med oundgängligen erforderliga lokaler syntes utesluten. Den redan under innevarande läsår ökade tillströmningen av barn till skolan vid Kristineberg hade gjort, att antalet klassavdelningar med 11 överstege antalet disponibla klassrum. På grund av redan nu föreliggande uppgifter kunde man beräkna, att ytterligare minst 14 klassavdelningar instundande höst-

termin komme att sakna klassrum, om skolan vid Fredhäll icke då stode färdig.

Kort efter insändandet till överstyrelsen av framställningen angående statsbidrag till skolbyggnaden gjordes från direktionens sida hos överstyrelsens arkitekt en förfrågan, huruvida ärendets behandling icke kunde med hänsyn till förhållandena påskyndas, varvid emellertid meddelades, att detta icke läte sig göra, på grund av att den mängd likartade ärenden, som hopat sig hos överstyrelsen, måste handläggas i den följd, vari de inkommit.

På grund av vad sålunda anförts finge borgarrådet Larsson hemställa, att Kungl. Maj:t vid avgörandet av ifrågavarande ärende måtte beakta det tvångsläge, som föranlett byggnadsarbetets påbörjande.

Skolrådet i Tofta skoldistrikt anhöll i en den 12 april 1937 dagtecknad ansökning dels om tillstånd att utföra om- och tillbyggnad av distriktets folkskolebyggnad, dels ock om statsbidrag till byggnadskostnaderna. Av framställningen bifogade handlingar framgår följande:

Kyrkostämman beslöt den 15 november 1936 att låta restaurera och påbygga folkskolebyggnaden samt att med nedrivande av gamla lärarbostaden låta uppföra ny byggnad för samma ändamål i huvudsaklig överensstämmelse med uppgjorda ritningar och arbetsbeskrivning samt för en sammanlagd kostnad av 54,000 kronor. Sedan entreprenad-ansbud inkommit, visade det sig, att ytterligare 10,000 kronor erfordrades för förslaget utförande. Kyrkostämman beslöt därför den 11 april 1937 bevilja ett tilläggsanslag å 10,000 kronor för de beslutade byggnadsarbetenas utförande. Vidare anslogos 1,640 kronor till inredning och redskap i gymnastiksal samt 700 kronor till inredning och verktyg i slöjdsal. Kyrkostämman beslöt att ansöka dels om erhållande av byggnadsbidrag med 20,000 kronor, dels ock om tillstånd att för ändamålet upptaga ett 25-årigt amorteringslån å 46,000 kronor. Det sökta statsbidraget belöper icke å de lärarbostaden avseende byggnadsarbetena.

Antalet nu befintliga, skolområdet tillhörande barn, födda under åren 1931—1937, och antalet barn vid Tofta skola (B 1-form) framgår av följande sammanställningar:

Nu befintliga, skolområdet tillhörande barn, födda		Läsår	Befintliga barn läsåret 1937—38 samt beräknat antal barn läsåren 1938—44 i klasserna 1—7
år	antal		
1931	9	1937—38	53
1932	4	1938—39	55
1933	2	1939—40	50
1934	2	1940—41	43
1935	6	1941—42	38
1936	3	1942—43	31
1937	2	1943—44	29

Avståndet från Tofta skola till Asmundtorps skola (B 1-form med 64 barn) utgör 4 kilometer, till Råga Hörstads skola (B 2-form med 34 barn) 5 kilometer och till Saxtorps skola (B 1-variantform med 16 barn) 5 kilometer.

Länsstyrelsen anförde den 7 februari 1938, att länsstyrelsen, ehuru länsstyrelsen i likhet med folkskolinspektören ansåge de ifrågasatta byggnadsarbetena ändamålsenliga och av behovet påkallade, icke ville underlåta att såsom sin mening uttala, att kostnaderna i förhållande till skoldistriktets storlek och det ändamål, som skulle vinnas med byggnadsarbetet, förefölle väl höga.

Ordföranden i skolrådet yttrade den 17 februari 1938, att byggnadsarbetet påbörjats i juni 1937 och nu vore i det närmaste slutfört. Detta hade skett för att bereda den lilla, föga bärkraftiga men offervilliga församlingen en avsevärd skattelindring. Arbetena, som under flera år varit synnerligen trängande, hade icke kunnat någon längre tid ytterligare anstå. Det lägsta i entreprenad avgivna anbudet skilde sig med mer än 12,000 kronor från det närmast följande (huvudentreprenaden omfattade jämväl uppförande av ny lärarbostad) men var för anbudsgivaren bindande endast under förutsättning, att arbetet kunde påbörjas, så snart undervisningen i skolan vårterminen 1937 avslutats. Enär arbetena vid skolbyggnaden till huvudsaklig del icke kunde utföras under pågående skolundervisning, skulle ett uppskov hava medfört, att arbetet i fråga kunnat utföras tidigast sommaren 1938 och kommit att draga icke endast en merkostnad av förenämnda 12,000 kronor utan därutöver en icke oväsentlig prisstegringskostnad. Ritningarna hade förhandsgranskats av vederbörande tjänstemän såväl hos skolöverstyrelsen som hos länsstyrelsen. I sistnämnda fall hade därjämte på därom gjord förfrågan meddelats, att någon risk att påbörja arbetena under för handen varande omständigheter icke kunde anses föreligga. I detta läge hade skolrådet ansett, att all hänsyn, tagen såväl till skola och församling som till i sista hand beslutande myndigheter, krävde, att kontrakt med lägste anbudsgivaren upprättades och arbetet påbörjades.

Av ett av skolöverstyrelsens byggnadssakkunniga biträde i ärendet avgivet tjänstememorial framgår, att befintlig byggnad innehölle två klassrum, att genom inredning av vindsvåningen erhöles gymnastiksal och slöjdsal samt i källaren omklädnadsrum och duschrum, att dessutom verkställdes ombyggnad av bottenvåningen för att erhålla en bättre disposition av befintliga lokaler. Emot förslaget hade byggnadssakkunniga biträdet intet att erinra.

Skolöverstyrelsen erinrade i utlåtande den 25 februari 1938 om vad överstyrelsen i ovannämnda yttrande den 18 februari 1937 anført rörande betydelsen av att byggnadsföretag icke påbörjades, innan tillstånd till arbetenas utförande erhållits.

Inom Tofta skoldistrikt upprätthölles endast en folkskola. Den hade tidigare varit anordnad enligt andra B-formen men under de senare åren hade folkskolavdelningen på grund av barnantalets storlek varit delad i två läraravdelningar, varför skolformen under dessa år varit B 1. Såsom framginge av den till ärendet hörande detaljerade uppgiften om barnantalet för närvarande och under den framtid, som nu kunde överblickas, komme skolan sannolikt icke att kunna vidmakthållas i sin nuvarande form. Visserligen uppgäves, att inflyttningar, varigenom barn-

antalet ökades, kunde komma att äga rum, men uppgifterna härom vore synnerligen svävande och kunde därför icke beaktas vid bedömandet av byggnadsbehovet. För en skola av andra B-formen syntes under alla förhållanden barnantalet bliva tillräckligt. I det nuvarande skolhuset funnes två klassrum samt en del biutrymmen. Lokaler för en läraravdelning hade, under den tid, skolan varit anordnad enligt första B-formen, förhyrts i en kyrkan tillhörig s. k. kyrkstuga. Lokaler för gymnastik och slöjd saknades. Skoldistriktet hade nu beslutat låta dels reparera och förbättra skolhuset, dels påbygga detsamma så, att en gymnastiksal och en slöjdsal erhöles. Överstyrelsen funne behovet av de föreslagna arbetena styrkt på grund av de vid skolan föreliggande förhållandena.

Överstyrelsen funne de föredda ritningarna i huvudsak tillfredsställande och hade intet att erinra mot de beräknade kostnaderna. Under förutsättning, att den omständigheten, att byggnadsföretaget redan påbörjats, icke ansåges utgöra hinder för meddelande av tillstånd till byggnadsarbetenas utförande, hemställde överstyrelsen, att den högsta kostnadssumma, varå statsbidrag finge beräknas, måtte fastställas till 19,746 kronor, varav 2,296 kronor skulle belöpa å den första uppsättningen inventarier till gymnastiksal och slöjdsal.

Statskontoret har i utlåtande den 4 april 1938 — under återopande av vad statskontoret anfört i sitt förutnämnda utlåtande den 28 mars 1938 angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i Stockholms skoldistrikt (Fredhäll) — anfört, att i det nu föreliggande ärendet visserligen icke gjorts någon saklig erinran mot byggnadsförslaget från det byggnadssakkunniga biträdets sida. Andra omständigheter syntes emellertid icke — såsom i Fredhällsärendet — kunna återopas till förmån för skoldistriktet. Tvärtom framginge av handlingarna, att behov av förbättrings-, tillbyggnads- och nybyggnadsarbeten under flera år förelegat. I betraktande härav och då församlingen redan den 15 november 1936 beslutat låta bland annat restaurera och påbygga folkskolebyggnaden i huvudsaklig överensstämmelse med uppgjorda ritningar och arbetsbeskrivning för en sammanlagd kostnad av 54,000 kronor, vore det så mycket mer påfallande, att ansökning om tillstånd till företaget och statsbidrag till detsamma icke till folkskolinspektören ingivits förrän den 17 december 1937 eller ett halvt år efter det byggnadsarbetena påbörjats. Statskontoret ansåge sig därför icke böra tillstyrka bifall till framställningen.

Departementschefen.

Av ifrågavarande statsbidragsbestämmelser och förarbetena till detsamma synes mig framgå, att det varit avsett, att den statliga myndighetens prövning av byggnadsärendena skall äga rum, innan byggnadsarbetena igångsätts. Endast på detta sätt möjliggöres för staten att öva det inflytande på skolbyggnadsverksamheten, som uppenbarligen utgjort en förutsättning för statens övertagande av en väsentlig del av skolbyggnadskostnaderna. Kungl. Maj:t har enligt det föregående hittills i två fall fattat beslut i fråga om statsbidrag till byggnadsföretag, som igångsatts, innan sådan prövning skett. I det ena fallet avslag Kungl. Maj:t framställningen om statsbidrag. I det andra fallet

medgav Kungl. Maj:t statsbidrag på grund av de i ärendet förekomna särskilda omständigheterna.

Nu föreligga ytterligare två dylika fall till Kungl. Maj:ts bedömande. I det ena av dessa rör det sig om statsbidrag av en mycket betydande storleksordning. Såväl på grund härav som med hänsyn till vikten av att för framtida tillämpning skapa fullständig klarhet angående den avsedda innebörden av bestämmelserna i förevarande hänseende, synes det mig önskvärt, att ärendena underställas riksdagens prövning.

Vad Stockholmsfallet beträffar synes det obestridligt, att behov föreligger av den under uppförande varande nya folkskolebyggnaden för S:t Görans församling. Jag vill också framhålla, att någon anmärkning mot skolanläggningens beskaffenhet i och för sig icke blivit framställd. Det har i detta fall uppenbarligen varit synnerligen angeläget att få den nya skolbyggnaden färdigställd så snart som möjligt. Omständigheterna synas mig sålunda starkt tala för att statsbidrag må utgå, oaktat byggnadsföretaget blivit igångsatt, utan att Kungl. Maj:ts beslut i saken avvaktats.

Det andra nu föreliggande fallet — avseende statsbidrag till vissa byggnadsarbeten i Tofta skolhus — synes på av statskontoret anförda grunder vara mera tveksamt än Stockholmsfallet. Distriktets uraktlåtenhet att i tid söka tillstånd till byggnadsföretaget torde emellertid närmast hava berott på okunnighet om de i ämnet gällande bestämmelsernas innebörd. Jag anser mig därför ej böra motsätta mig att även i detta fall bortses från att ärendet icke av de kommunala myndigheterna handhafsats i behörig ordning. Såsom av utredningen framgår, har varken skolöverstyrelsen eller dess byggnadssakkunniga biträde haft något att i huvudsak erinra mot detaljerna i byggnadsföretaget.

Därest riksdagen förklarar sig icke hava något att erinra mot utgående av statsbidrag till ifrågavarande byggnadsföretag, oaktat tillstånd till byggnadsarbetenas utförande icke i föreskriven ordning lämnats, lär det få ankomma på Kungl. Maj:t att i enlighet med de i ämnet gällande bestämmelserna fastställa den högsta kostnadssumma, varå statsbidrag jämlikt förutnämnda kungörelse må beräknas, samt meddela övriga i ämnet erforderliga bestämmelser.

För att förebygga ett upprepande av situationer av detta slag synes det mig erforderligt, att Kungl. Maj:t vidtager särskild åtgärd för att fästa de lokala skolmyndigheternas uppmärksamhet på att statsbidrag till nya undervisningslokaler icke kan påräknas, därest byggnadsföretaget igångsättes utan avvaktan på beslut av den statliga myndighet, som har att slutligt pröva byggnadsärendet, och jag ämnar, sedan riksdagen fattat beslut i föreliggande fråga, framställa förslag härom. Jag vill emellertid tillfoga, att härvid måste förutsättas, att vid de

överordnade myndigheternas granskning en skyndsam behandling ägnas de fall, som äro av brådskande natur.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att förklara sig icke hava något att erinra mot att statsbidrag må utgå till förenämnda byggnadsföretag inom Stockholms och inom Tofta skoldistrikt utan hinder av att byggnadsarbetena påbörjats, utan att Kungl. Maj:t lämnat tillstånd till företagens utförande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

G. v. Krusenstjerna.